

Bence Lajos

Hogy mi dolgunk itt?

**Egy határon átvélő közös
muraideki-zalai vállalkozásról**

Az idei Ünnepi Könyvhét egyik érdekességének számított Zágorec-Csuka Judit és a nagykanizsai Kardos Ferenc „határon átvélő”, a térség kulturális egybetartozásának egyik újabb példáját szolgáló kezdeményezése, a közös kötet.

A Pannon Tükör könyvek új sorozatának első darabja, a Kettős hangzat már címében is hordozza a szerzői-szerkesztői igényt, mely szerint a kettő több mint az egy, s különösképpen érvényes ez, ha lírai válogatásról van szó. Jól döntött a szerkesztő (Péntek Imre), hogy a közös kiadványt két címmel illette, hangsúlyozva a két szerző személyiségalkotói jegyeinek össze nem mosását, költészetük szuverén karakterének kiemelését. Így lett Zágorec-Csuka Judit Szétszakadt táj és Kardos Ferenc Időfák alatt című kötet(i) – a sajátos jegyek kidomborításával – mégis „közös ajándékunk”. Kutathatnánk a közös jellemzőket, a különbözőségeket is, hiszen a két szerző női és férfi szemmel szemléli a világ dolgait, mindketten fiatal költők, ráadásul könyvtárosok, a társadalomtudományi érdeklődés is összeköti őket, s még sorolhatnánk. De ennél is fontosabb, ha tágabb kontextusban vizsgáljuk a kötet megjelenését, ahogy a szerkesztő tette: – Mi – a határ két oldalán – örvendjünk a közös megjelenésnek, a szellemi egyesülés szép példájának, Szlovénia, a szlovéniai magyarság és a határ menti, zalai-vasi régió együttműködésének.

A kötet anyaga 33-33 vers erejéig ad bemutatkozási lehetőséget a két költőnek. Zágorec-Csuka Judit második, Kiűzve az Édenből kötetben megjelent versei mellett néhány rövidebb szöveget válogatott a kötetbe, már a tőle megszokott zsánerben. Ő nem tart attól, hogy a sokszor hátrányosan megkülönböztetett nőköltő szerepét méríreá, hanem, ami miatt a magyar költészetben a nőnemű költőket megbecsülés övezi – Dukai Takách Judittól Nemes Nagy Ágnesig és Szécsi Margitig –, hogy fel meri vállalni azokat a kimondottan feminin szerepeket, költői énjévé oltva azokat a témákat, amelyeket a férfinem csak ritkán, vagy rosszul. (Ritka kivételek egyike Weöres Sándor Pszichéje.)

A helyzet, a költészeti tér-idő és a szerep persze adott, amolyan „átmeneti”, „apám és fiam között”, illetve a tér dimenziójában: „a keleti és nyugati végek között” (Átmenet). Vagy ahogy a Vörösmarty-motívumokra épülő versben a megélhető közösség képek hiányával „Kit követsz, kinek hiszel / te maroknyi magyarság?” – tendenciaszerű kérdésfelvetésének (A Csodafiúszarvas nyomában) záró szakaszában a félig megélt, autentikusnak nem nevezhető létezésre adnak utalást, ahol minden vállalkozás félig sikerülhet:

*Pannónia pusztában bújdosol
mint annak idején Mózes,
s a hétköznapiakba öltözöl,
félhiten tengődve, félnyelven,
félmagyarként, kiszolgáltatottan...*

(A Csodafiúszarvas nyomában)

A felvállalt „szolgáló” szerep is tarthatatlanná válik: „Szolgálni tudok, szolga lenni nem tudok.” – hangzik a kompromisszumot elutasító válasz a mindennapok kihívásaira.

A fennkölt, szinte bibliai témák kibontását nem mindig koronázza siker. Ilyen például az őtestamentumi rekvizitumok következtelen stilisztikai eszközként való használata (pl. Kiűzve-kiűzetve, stb.), máskor a slágerek felszínes képi világát idézik egyes sorok. Ilyen például a fiának ajánlott, melyben a népszerű dalból ismert Nap kapuját a Hold udvarával cseréli fel. Az angyal megjelenése is e témakörbe tartozik, hiszen az angyali-ördögi szerep oppozíciójának egyik összetevője ez Zágorec-Csuka Juditnál. Az angyali szerepkör a teremtés mítoszát is felidézi.

*Ha angyalod lennék, visszatérnék
hozzád, én lennék a kezdet és
a végzet, újjáteremtenélek.*

(Ha angyalod lennék)

Máskor a jó angyal, esetleg őrzőangyal-anya szerepében tetszeleg:

*Ha jó leszel,
majd beléd bújnak
az angyalok.*

*Ha jó leszel,
beléd bújok,
mert én vagyok
az angyalod.
(Ha jó leszel)*

A kötet másik szerzőjének, Kardos Ferencnek, akinek versei több dunántúli folyóiratban is megjelentek, ez az első „önálló” bemutatkozása. S mivel hosszabb időintervallumból válogat, egyenetlenebb, nagyobb minőségi ingadozás jellemzi verseit. A poétikai igényt – az önmagunk vállalása (cigánysors, kisebbségi lét) – Kardosnál sajátos programmal, a dolgok „néven nevezésével” lehetne jellemezni, amint az egyik cikluscím is jelzi. Ez a fajta poétika semmi öncélú tetszelgést, sem magamutogatást nem enged meg magának. S ezen a ponton találkozunk, s teljesedik ki a két költői program. Kardos verseiben gyakran felbukkannak a napok hordalékai között olyan újabb keletű versek is, amelyek származására és az ebből adódó problémákra, „átdőfés-szerű” kényszerhelyzetekre mutatnak rá:

*Cigány vagy? Magyar?
– ha rám böknék:
az ujjak, mint dárdák
átdőfnek.*

*Cigány vagy magyar
a barátod?
És ismerősöd*

A kisebbségi lét mindennapos velejárójaként a másságból származó hátrányos megkülönböztetés akarva-akaratlanul is felbukkan, mint a multikulturális közeg kötelező velejárója. A hazatalálás szép versében, a Roma fragmentumban vallja:

*s ne mond hogy nincs hazád,
mert van!
Nagyobb mint bárkié,
ki e földön zászlót lobogtat:
a Szabadság*

Vagyis a szabadságkereső és -szerető emberek nagy közössége. Máskor a „valahol otthon lenni” – kérdéskörhöz a „mi dolgunk a világon?” kapcsolódik:

*„S mi dolgunk itt?
Fürtösödni?
Világra gurulni hangtalan?”
(Egy-két szőlőszem)*

A kérdésre igenlő lehet (is) a válasz. Fürtösödni és „világra gurulni”, mert csak így érdemes: világos, tiszta, értelmiségi szerephez méltó költői beszéd.

Veres Gábor (Szombathely): Fekete doboz
(Eisenstadt, Landesgalerie, 2005. október 25. - november 11.)